

Бүгү чурттарның пролетарийлары, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Соединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 209 (11407)

1980 чылдың сентябрь 7, воскресенье

1925 чылдан
создастынган

Өртөө 2 көп.

КЫШТАГЛААШКЫНГА БЕЛЕТКЕЛ—ЧУГУЛА СОЛУГА

РЕСПУБЛИКАНЫҢ мал ажыдагыларының күмениншигини 1980 чылда мал ажылының продуктуларын бүдүрер болгаш күрүнеге садар талазы-биле пландары база социалисттик хушугуларын күсөдиринче, нийтинин малының баш санын менди камгалап алырынче, оон продуктуларын улгатырынынче уланган. Оон түннелинде Меңгүн-Тайга, Аюу районнарның совхозтарында, Бай-Тайганың «Бай-Тал», Каз-Хемниң «Улуг Октябры», Кызыл районнуң «Тере-Хал» совхозтарында мал бажы эркен чылдагы деңгээлден көвүдөп, шынар талазы-биле эңижээн.

Ынчалзаа мал ажыдагылар хой ажылының бо чылдагы чамдык түннелери малдың баш санын өстүрүндө болгаш хойнуң продукттуулун бедиринче камгалап алган. Ол-районарда хой хой хорзан, Ынчанга адаттыгын районнарның удурутчулары болгаш специалистери, хой, өшкүнү баш санын камгалап алыр, өстүрүр, чуңуң-даа мурунда төрүүр малды көвүдөдөр дээш чогуур хемчеглерин дарый алып ужурулг.

СЭКП обкомунун бөрүзү, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлени 1980-81 чылда мал кыштаглаашкынынга белеткел дугайында май 12-де хушугу алган доктаалында эркен кыштаглаашкыны бөргөлөргө чогуур түннелдерин удурут, малды хой чидирге чедирген чөптөстөрүн тодораткыш, меон сонгаар оларны каттаптавазы-биле дээш хемчеглерин ап чоруурлар СЭКП районнарынга, райкүсөөмнарга, совхозтар удурутчуларынга хушугуланган.

Эркен кыштаглаашкында дыка хой малды өлүрүп хораткан совхозтарның удурутчулары, специалистери болгаш малчынары боттарының багай ажыдаанын агаар-бөйдүстүк берге байдалдарынче чууй наарын ордандып турары камгалаа шын эвес. Кыштаглаашкыны эрттиреринге боттарының организастыг чоруун көргүзүп, чөм баазанын быжыглаар болгаш намаа-хоразы, чуртталга бажыларын ай-шаанда септел белеткээр хемчеглерин баш удуур алган чөптө бөргөдүшкүн болгаш «Револьюцион» чалбын-жы, «Хемчин», «Малчын» дээш өскө-даа совхозтарның дүрүмүзү көргүсөн.

Таңды, Каз-Хем, Бий-Хем, Кызыл районнарың удурутчулары, специалистери, малчынары эркен кыштын хой мал хораткан киреинде, келир кыштаглаашкыга ай-шаанда, шынарлыг белеткелдерин хемчеглерин ап чуртуптайн турар. Август 22-ге чедир ол районнарның совхозтарында кыштагаларын, чаш мал төлү тургузар намааларын, культура-амыдырал объектилеринин чарты бөзүн септетимизини чөптөс.

Ынчанга мал кыштаглаашкын эгелээринге чедир арткач уеде район, совхоз, бригада, ферма бүрүзүгө белеткел ажыдаарын организастап чоруур, контролдар комиссияларын идиелгил амыдаар, септелге-туугу бригадаларын, звеноларын четчелээр, ылыр ажыдаары оларга оонар хөргө. Хой хой декабрь айда төрүүрүн барындаалар, чаш хураганнар тургузар намаалары эки септел белеткел алырынче улуг күчтөргө салыры чугула.

Ол ышак мал намааларын, чуртталга бажыларын, ызыл-булуңнарын, чунар-бажыларын дезинфекцияларын миска хуусаада доозар. Төрүүр хойлук конаарыга амыдаа сааманчыларын баш удуур четчелээр, ветеринария аптекаларын, өскө-даа чугула хөргө, чууларын эчмелеп алыр. Совхоз бүрүзүгө мурунда амыдап кылган планга дүүштүр конаары кыштагаларга хуваар, хойжу бригадаларын дүрүмүзүгө конаарыга-биле четчелээр, мал чөмнөр амыдааштан кыштагаларга сөөртүп чөдиргеш, шыңгыс учетна алыр болгаш чугула план өзүгээр, камныг чарыгааа хөргө.

Малдың деңгээлде байдалын доктаамал хайгаарал, ара бергелерин нийти конаарна үскөш, агыч чөмгөр хөргө, ону хар дыка ылымнай бергенде эгелээр болза, чаштыгы болур, чүгө дээрге чогуң-на ол өйдө мал, ылымнай амыл мал дүргөн арып эгелээр. Малдың хой өлүп хоразының бир чылдагыны ында.

Сентябрьда малдың зооветеринарлыг шынчылге-эмнээш-кинниң дозуу-биле чоруур болгаш кыштаглаашкыга кирер конаарны четчелеп доозар, төрүүр малды брактарын ык ылыр, амыл-агыларын чугула хөргө эмер-биле хандыраа хөргө. Малдың кеш азырларынга удуур күсүү эмнээш-кинниң чогуучалыг чорууларынча оонагы кичээлгенин салыр. Ук азыг эскерткен чөптөс ол амылды ийн-үш каттап чоруу хөргө.

Республиканың хойжулары, специалистери хойну эдер-жилгеге кирир, тарып бооздар талазы-биле улуг ажыларын ылыр ужурулг. Бо чылын 518 муң 860 хойну эдер-жилгеге кирир болгаш тарыры көрдүгөн. Ынчалзаа август 29-та медал-биле алгыр ол сан 167 муң 925 болган, азы план чүгө 32,3 хуу күсүүстүгөн. Бо амылды ылаңгыз Каз-Хем, Эркин, Таңды районнарың совхозтарында дыка багай чорудуп турар.

Хой ажылында бо чугула кампанияда чөптөстөрүн дарый кылаар, ону чогуур деңгээлге эрттиреринин дээш хөмчеглерин районнарның партия, совет, медал ажыл-агый органдары, совхозтарның удурутчулары, специалистери алыр хушугуланган.

Хой ажылының амыдакчылары, келир кыштаглаашкыга өкүндө кири белеткенге, малды кыштан хур-менди ажыра, чаш төлүн чидиргө чөм камгалап алыр, ону беш чылдык пландарын чедиргешкүнү күсөөр, СЭКП-ниң XXVI съездинин телептиг уткууу дээш бүгү күштү салып, ызымаккан, бедни чоруу-соруугу амыдаалыңар!

СЭКП Тыва обкомунда ТУДУТ АЖЫЛЫНЫҢ АЖЫКТЫН БЕДИДЕР

Эркен сес айларда капитал туудуга ажылаан түннелдерин болгаш ында байдалды эңижээр-биле меон сонгаар кам-чаар ажылаарын сайгарып чуугаалың хураалы алуун Политчырымдышкын бажымын СЭКП обком эрттирген. Хураалы СЭКП обкомунун бирги секретары Г. Ч. Ширини амыткан.

Хураалга СЭКП обкомунун секретарлары П. И. Крайчик, Г. Н. Долгополов, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлениниң Даргазы Ч. Д. Б. Ондар болгаш партия, совет органдарының харымсалгалыг ажылаачылары, республиканың тузуу организацияларын удурутчулары, СЭКП Кызыл хооромунун, район комитеттеринин секретарлары, райкүсөөмнар даргаларын оралакчылары

Партия обкомунун секретары Г. Н. Долгополов илеткел кылган, бо чылдын эркен сес айларда капитал туудуга байдалга, ажылаага кирер объектилер дугайында кылданган ажылаан түннелдерге доктаашаан, пландыг оонаалдары күсөөр дээш хандыг ажылаарын кылган чорууларынче кичээлгенин утандырган.

Бо чылдын январь—август айларда 282 туудугу бригадаларын 82,4 (29,4 хуу) бригадалыг керээлге ажылаар аргазы-биле ажылап келген, олар 11,5 млд. рублдан туудуг-монтаж ажылаарын азы нийти туудуг ажылаарын 24 хуурун кылган.

«Тыва туудуг» (эргелекчил А. А. Бергара), «Тыва септелге туудуг» (М. П. Емельянов), «Тыва кодуз туудуг» (Г. М. Шубин), «Шаглар-тежир» (Б. П. Глазков) тресттерин, «Кызыл ТЭС туудуг», Кодез ажыл-агый министрствозун (В. Я. Литвинов) удурутчулары СЭКП обкомунун бөрүзү болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлениниң «Будурулге, культу-ра-амыдырал объектилерин болгаш чуртталга шалтуу туудугларын ажылаага кирер графигини дугайында» доктаашаан хушугуна хандырап келген. Эркен сес айларда кол фондустарын ажылаага кирер 43 хуу, капитал салымчыларын шынчылгын 66,5 хуу, туудуг-монтаж ажылаарын 68,8 хуу күсүүстүгөн. Нийти-биле республикада ажылаага кирер көрдүгөн 210 объектинин чүгө 62-ин: оон ичинде Кызылда 50, нийти Хем районда 19 объектинин 6-ын, Барың-Хемикте 35 объектинин 18-и ажылаага кирген. Элегес-Аксинда кара минтик хана материалдары кылдыр заводтун ийги элчези, «Туудук кестер» комбинат, тундур хан материалдары, сельхозтехникаларн курчумтуктун, «Тыва кодуз туудугу» өрөөлгө комбинаттарын, Сүт-Холд котельная, бызла хажалыг, Ак-Довургак спорт корпузун болгаш ойнаа өскө объектилерин доозуп дуужаар үстүгөн.

Туудуга кадрлар чедиргеш турбуза, оларын-биле ажыл коштак. Эркен ады айларда туудугтан 589 ажылаан үнүп чурттан. Чаш Шагаан-Артыг чылды-на 1000 ажылаанын орчылма-биле чоруур тургаш, хөргө ырылда мнаар 202 кичини чоруткан, олардан чүгө 57 кичи ында ажылап арткан. Профтехучилище доор-эргелекчилер 1976—1979 чылдары «Тыва туудуг» трестке ажылаа кирген 911 кичинде чүгө 480 кичи арткан.

Кадыг хемчеглерин азы чогуруу? Туудуг будурулгенин организастаары, ажылаан технологияны эңижээр, туудуг ажылаага ажыл шынчылгын чидирер кылдыр, машина-техникалар, транспорттук өлөп ажылаар. Кол-биле кылдыр ажылаарын хуурун эвээр-дөр. Күш-ажылаан будурулгун бидер.

Бригадалыг керээлге ажылаага арганын ыңгырап алыр хөмчөлдөр. Амыктарын туудуге хараа турар. Социалисттик чарыкты эвээр, бригада, чүгө, объект бүрүзүгө чедиргеш органдар.

Туудуг объектилерин кышка көчүрү өйдө белеткээр. Лагерьда кылдыр туудуг-монтаж ажылаарын колдудуула сентябрга доозар.

Кадрларын ажылаан үнер-кериң эвээр-дөр. Кичи-кериң сатып салыр: объект бүрүзүгө туудугтар эскерт-тирерге, чыгып алырынга таарымчалыг оран-саваны, столуу, бидетти организастаар.

Ажылаачылар аргаш-тыр транспортту тургузар, Лагерьдагыларын ажылаан эңижээр, амыктарын хоороннага быжыктырып чугула.

Хураалга септел берген эштер харымлап турар участогунда туудуг ажылаан эңижээр дээш хандыг хемчеглерин ап турарыга доктаашкан. СЭКП Кызыл хооромунун секретары Б. П. Салдык, «Тыва кодуз туудуг» трестин эргелекчил Г. М. Шубин, Кодез ажыл-агый министрлигинин туудуг талазы-биле оралакчы В. Я. Литвинов, Материал-техникалар хандырыла таалам-быжык хурумтуктар Даргазы В. Я. Матков болгаш өскө-даа хураалга септел бергенер.

СЭКП обкомунун бирги секретары Г. Ч. Ширини бөдүн чуртазынга капитал туудугуң камыг кол айтырылганынче кичээлгө салыры айтты, меон сонгааргы сорууга доктаашкан.

Республиканың туудугуна байдал дүрүрүнчү Сес айларда хой туунгү капитал салымчылар чедир шынчылгын, эркен чылдыг деңгээлден 820 муң рублгө кылдыр. Ынчанга ажыл-агый хөргө тресте, эргелекчил, туудуг организастаары, КМК-лар, тарың-даа чүгө, өскө, бригада бүрүзүгө шыңгызы-биле сайгарып көөрү негеттинип турар деп, эки Г. Ч. Ширини чуугаалан.

Бо талазы-биле организастаа хемчеглерин ажылаага кылдыр кылдыр, туудуг организастаар.

Хоорай —

көдээге

САРААТ

САНЫ

КӨВҮДЭЭН

Нийтинин малыга тодугаа кыштаглаашкыны хандырап сорууга-биле республика нарыс-салыктын күш-ажылы коллективтерин мурундагы чылдарын чачынып өзүгээр Кызыл хооронун чогуураа ажыл-агыйларга малга бөдүүн чөм—сипен белеткээр дугаалам турар.

Эркен медалда Кызылдың удурутчу, будурулгелеринде, туудуг болгаш харылаа, транспорт, организацияларынча «Тыва туудуг» трестин коллектив мурун, пландыг ажыра он тонна сипенин сараатташ, «Суклак» совхозга хушугу берген. Ынчанга туудугтар шынчылгын-биле ол ажыл-агыйга 120 тонна бөдүүн мал чөм белеткел берген. Ол ышак «Кызыл удурут туудуг» эргелекчил туудугулары «Совет Тыва» совхозтун шык-шынааларын-дан он чедон тонна эки шынарлыг сипенин кези, сараатташ. Олар сөөлүг хан чөмнөрн доозар ажылап турган, пландыг барык ийн каттап ажыра күсүүстүгөн ол-дур.

Сөөлүг медалда сипен белеткелде шөптөс турар организациялардан пландыг доозааларын доозар болгаш ажыра күсүүстүгөн көвүдээр. Ынчалзаа-даа дөртөн ажыг коллективтер планын күсөөлүг четтикпейн турарын хоорай штааныга медал-биле Озарын арында «Тыва сүт туудуг» трест, «Туудук кестер» комбинат, «Тыва совхоз туудуг» каттыжымын, республиканың эргелекчилер нийти-легин салыг организацияларын, Култура министрствозу болгаш өскө-даа организациялар бар.

Күстүк каан-яас хунирин дозуу-биле ажылап тургаш, кышкылар хоорай чамыкын совхозтарында 2,300 тонна сипен белеткээр сорууга-биле күсөөлүг ап болурун аргам бар бооп турар. Ынчанга шөфт дозалаткычын кылдыр турар коллективтерин удурутчулары, партия, организацияларын боттарынын мурунда салган чугула сорууга-биле чоокку хуни-ерас чедип алыр дээш дарый, боттук хемчеглерин алдыр негеттинип турар.

Республикада күрүнеге сүт садар талазы-биле сүт айлар планын сентябрь 1-ге чедир 90,7 хуу күсүүстүгөн. Сүт садар планын Тожу район 124,7 хуу күсүүстүгөн. Бай-Тайга, Чөө-Хемчик, Өвүр районнар ук планын күсүүстүгөн кырыла келген. Тос-Хем, Бий-Хем, райоңнарың ажыл-агыйлары бо ажылаа хоужалп турар.

Нийтин-биле алырга, республикада эркен чылдын бо үзүн-биле деңгээлге, 441 центнер сүт эвээр саттыгын. Күрүнеге сүт садар он ийн районнуң дөртү түс айларда эркен хушугулаан оран-саванын эвээр сүт саткан.

Республикада күрүнеге сүт садар 38 совхоз бар, оларын 15-и сүт айларын планын хуусаада бир ай эрте күсүүстүгөн. Ынчалык «Искра», «Хемчик», «Май 1» совхозтар хой сүтү күрүнеге дуужаан. Планын «Шивилгэ» совхоз 17,5 хуу, «Дон-Терезин» 4 хуу күсүүстүгөн. Ажыл-агыйларга эне сөөлүг чери эвээр турар «Бай-Тал», «Кара-Хот» совхозтар планынын чартыг бажы күсүүстүгөн албан.

Сентябрь айда республика 19107 тонна сүт садар, а ол дээрге хушугу-не 637 тонна сүтү күрүнеге кирер-дир.

Республикада күрүнеге сүт садар 38 совхоз бар, оларын 15-и сүт айларын планын хуусаада бир ай эрте күсүүстүгөн. Ынчалык «Искра», «Хемчик», «Май 1» совхозтар хой сүтү күрүнеге дуужаан. Планын «Шивилгэ» совхоз 17,5 хуу, «Дон-Терезин» 4 хуу күсүүстүгөн. Ажыл-агыйларга эне сөөлүг чери эвээр турар «Бай-Тал», «Кара-Хот» совхозтар планынын чартыг бажы күсүүстүгөн албан.

Сентябрь айда республика 19107 тонна сүт садар, а ол дээрге хушугу-не 637 тонна сүтү күрүнеге кирер-дир.

Көдээниң ажыл-ишчилери, дүжүт ажаалдазын, малга чөм белеткелдин болгаш кыштаглаашкыга белеткелдин үлөгерлиг чорудаалыңар!

СААРЫЛГАН ЧААГАЙ АГЫМ

Репортаж

Уламчылдай-дыр:— Анык кыш болгаш, ажылап турда чөдө эрестир! Чангыс-даа турушкун чөм ажылап келген. Кестирин үнерге шунту-вустун мурунга бээр, шалып-кып, дүргөн, сөрүктүг ажыл-агый.

А. Оян тургаш:— Менден дээр көргүзүлгө биде мергежилдиг механизаторлар биде эңижөөк— дей-дир.

— Кынарал ол?— Седен-оол Оюн, Борис Лагба, Виктор Чырапай, Петр Оюн болгаш өскө-даа. Ызылагы Седен-оол Кирип-Оюн Оюн чыттыр кестиринге кымыга-даа алырлар, бидерин шунтувусту мурун.

— Эңижөөк будуур оонаалдар чөдө?— Кичи буртуу-де б. бун-керин тараа-биле доозар.

Чугаалажыг танышканымыс Александр Оюн ажылап турар бригадалыга комсомолчуларынын баштыгы бол-бузган, бөдүүн хууа үлөгер-биле механизатор эш-өөрүг белиг будурулгун ажылаары-ча тей-айт кирип. Анык коммунист хушугу-де он-он тонна тарааны кезип, бастырып ажаалташ, мурунчыларынча одурунган дүшкөн. Ол ажылач чоннар депутаттары.

Олар-хуууларын турт-тап турары төп шалда теле-визор, чунар-бажы ажылап турар. Чунар-бажыны ийиңи елап турар Люба Лагба ха-маарыштыр чыгып сөстөрүн бригадалыг механизаторлары чуугаалп турар. Ол хушугу-не аяне сөөлүг комбайнер тараа кестирин доозуучу чедир

ажылаар. Ажаалданың—шал-пыччаларына чууге шал деңгээлдерин эвес, а чөдө-агыйлар арыныга база таваржыр. Чижээ, Бай-Хаак суурдан ком-мандировкадан келген Валерий Абросимов комбайнлардан шан-че тараа сөрүтүгө он хөмчүгү түннел-биле бирги чөдө үткен.

Дүжүт ажаалдамында амыр-дыжын бодалын, дүн-хүн чөм ажылап турар, бригада тө-вүдө туралыгын туруп алган ишчилерин арыныга чорут-турарга, аш-чөм хандырыла-галынын таламы-биле чамык хөмчүлдер бар болгулаар чөд-дү. Чамык хушугу-де 20 ажыг-дир сүт кээрге, шан ажыл-чынары баш, удуур дозуп ал-гаш, шай хайылдырып ийиңи

кааптарга, шөргө кызыт-кызыт чөк тараа кестирин хушугу-не комбайнерлерге чедиргештир- турар. Тараажылар помпдор, огуурт ышакш ногаа аймак чидейн турар. Эйт-биле ладхартынып турары харын аш...

Күс бөдүүн дозу эргез-гиче кирген, тараажыларын бундиргештирп куттулган азы-ны сарыг саарылган төп ша-кын 1 бригадалын төп ша-кын амыаарларында неместип-шаан.

С. ДАҢЗЫ.

ЧУРУНТА: анык комбайнер А. Оюн.

В. НАРА-САЛДЫҢ фотосу.

ОЛИМПИЙЖИ ИДЕАЛДАРГА ШЫНЧЫ ЧОРУК

ССРЭ-ниң Национал олимпий комитетинин Москвада өрткөн дугайында XXII Олимпий оюнуларын организастаашаан болгаш эрттирген амыл туугустунга байыра-дын баш чагай септелгиз байдалы бедни-биле үнелээ.

Бүт дөдөгөйниң амыкта-рынын байырлалы бедне деңгээлге, чедиргештир, Олимпийжик чарыкны бөтү дүрүмүрүнчүгө дүүштүр эркен-де хой таламга ажыла-чорудулганын хушугулаачы, ажыг септелгиз дөдө Олимпийжик-80-ниң киришкелерин-чи база азылаачының чыгыс эл-септелгиз дөдөгөй болгаш шын септелгизден өөр-чүп четтирген хөй-хөй совет кичилерин ачы-хавыламы-дыр деп. Олимпийжик оюнуларын түннелдеринин дугайында илеткел кылган Национал олимпий комитетинин дарга-зы, ССРЭ-ниң Спорт комитетинин даргазы С. П. Павлов чуугаалан.

Москвада Оюнуларын бөдүрбас, оон чедиргештир-рини дугайында ыттыгас дөдө ордандыжымыннар буурап орданга деп күсө бөтүр шунт илкен деп, Павлов дедал-лээн. Олимпийжик чедир-кин, спорт болгаш казы амылаажыга, бот-боттары билчир, спорттук көгүдүр-ини, улустар арыныга тай-быны быжыктырып, тала-зы-биле оон кайтамчыч чаа-гай түннелдер совет намыс-далга дөдөгөйниң спортчула-рын ужуражыкшынын бөдүрбас дөдө Вашингтон а-министративияны хооун чин-дөдөгөйниң күштүг со-гуг болган.

Спорттук чалым намыс-кын, Чөр кырыла тайбынын у-туудурабас чымык байырлалы бооп илерон Олимпийжик-80-ге чогуң-на ышакш бөтү дөдө-гөй байыр чедирп, адыш чөм-чак турган. Ол дөдөгөйни олимпийжик шимчөөшкүнни каттыштырган, олимпийжик ССРЭ-ни олимпийжик комитетиниң кездө шычы бооп келгенин чагай идеяларын улам ышак көгүдүрүнчө чаз уланган, берген.

ДОК-тун Москвага эркен 83-ку сессиянын түннел-лерин дугайында амылаажы «Олимпийжик-80» өлкомитет-тиң даргалынын биде орала-кчымы В. Г. Смирнов кыл-ган.

(СЭТА-ның корр.)

